

TIPS FÖR UNDERVISNING I FOTOGRAFI

Fotografens ögon är det viktigaste verktyget inom fotografi. Det finns inga regler för hur en bra bild ska se ut. Det finns inte ens en "rätt" exponering. Kameran är ett verktyg för att se, undersöka och berätta.

Kameran är i grund och botten bara en svart låda med ett hål. Moderna digitalkameror har försetts med otaliga funktioner som kan verka skrämmande för den som börjar fotografera. Därför fotograferar många i autoläge åtminstone i början. Det i sig är inget problem, om fotografen själv är nöjd med sina bilder. Med hjälp av det här läro-

materialet i fotografering tar vi tryggt steg för steg vägen mot manuell exponering, och på vägen kommer du förstå varför manuell exponering oftast ger det bästa slutresultatet.

Fotografering är ett brett och ganska tekniskt ämne. Det kan kännas som en verklig utmaning att undervisa i fotografi och att utvecklas till en bra fotograf. Kameran är ändå bara ett verktyg för kreativt uttryck. Tekniskt skickliga fotografers bilder är inte nödvändigtvis intressanta, och en intressant bild är inte alltid tekniskt fulländad.

1. Börja med kompositionen

Kompositionen av bilden är grunden för fotografi. En bild fungerar inte om kompositionen inte lyfter fram bildens innehåll, även om bilden är tekniskt lyckad.

Kompositionsövningarna hjälper också eleverna att utveckla sin förmåga att se och observera. Kameran fångar bara det som fotografens ögon ser! Att undersöka sin omgivning ur ett kompositionsperspektiv kan vara en ögonöppnande upplevelse.

Använd automatiskt läge eller fotografera med mobil-kameran. Att se kräver koncentration. Låt inte kompositionsövningarna förstöras av för många tekniska funderingar. I början av kursen är det bra att börja fotografera med låg tröskel och på ett lekfullt sätt.

2. Lär känna din kamera

Kameran känns mindre skrämmande när du är förtrogen med den. Du behöver absolut inte alla funktioner som finns i kameran när du lär dig grunderna i fotografering.

Det är alldeles okej att man inte kan allt om sin kamera utan lär sig de funktioner som man själv behöver.

Det här läromaterialet går inte igenom kamerans menyer, funktioner och inställningar. Det finns helt enkelt för många kameramärken och -modeller för att det skulle vara möjligt.

Studera därför funktionerna i just din kamera. Handledningar på YouTube är ett utmärkt sätt att lära sig funktionerna i kameran.

De viktigaste kamerafunktionerna med tanke på undervisningen och lärandet

- Byta och ladda batteri
- Lägg in minneskortet i kameran
- Ta bort och sätta fast objektivet
- Ställa in slutartid och bländarvärde
- Ställa in ISO-värdet
- Ställa in bildkvalitet
- Välja mellan manuell och automatisk fokusering
- Fokusera bilden och välja fokuspunkter och/eller fokusområde
- Välja fotograferingsläge (helautomatik, halvautomatiska Tv och Av / S och A-lägen samt manuellt läge)
- Välja ljusmättningsmetod (utsnitt, centrumvägd, evaluerande eller punktmätning/spotmätning)
- Välja fotograferingssätt (enbildstagnation eller seriebildstagnation)
- Ställa in vitbalans
- Visa och radera bilder från minneskortet

Tips för kamerainställningar

Ställa in bildkvalitet

För undervisning i skolan är det oftast mest praktiskt att ställa in bildkvaliteten på JPG. Om du till exempel redigerar bilder i Photoshop eller Lightroom kan du även arbeta med RAW-filer.

Kom ändå ihåg att RAW-filen i sig inte är en bild, utan information. En RAW-fil kan inte öppnas direkt i en förhandsgranskare utan måste först omvandlas i ett bildbehandlingsprogram, till exempel till JPG-format.

Läs mer: <https://kamerakoulu.fi/kuusi-syyta-miksi-kannattaa-kuva-ta-raw-kuvia>

Välja ljusmätningssmetod

För den som börjar med fotografering är det pedagogiskt mest givande att välja punktmätning. När fotografen använder punktmätning måste hen själv bestämma vilket område i bilden som ska exponeras rätt. Kameran mäter alltså exponeringen från ett litet punktområde i bildens mitt, och när du mäter ljuset måste du konkret "rikta" kameran mot det område som exponeringen ska baseras på.

Läs mer: <https://digi-kuva.fi/valokuvaustekniikka/valonmittaus-nain-kaytetaan-pistemittausta>

Välja fokuspunkter och fokusområde

Använd fokuspunkter i stället för automatisk val av fokusområde! Ju mindre kameran får bestämma själv, desto bättre.

Läs mer: <https://valokuvakurssi.fi/tarkentaminen/>

Ställa in vitbalans

Det säkraste valet är att använda automatisk vitbalans. Särskilt nyare digitalkameror har en bra automatisk vitbalansinställning.

Du kan testa din kameras förmåga att skilja på olika ljusvåglängder genom att ta en testbild i samma rum i inomhusbelysning. Ta först en bild med automatisk vitbalans, byt sedan till läge för inomhusbelysning och ta en ny bild. Om det inte finns någon betydande skillnad mellan bilderna kan du tryggt använda automatisk vitbalans i olika situationer. Du kan ändå justera och korrigera vitbalansen i efterhand, när du redigerar bilden.

Läs mer: <https://kamerakoulu.fi/mita-valkotasapaino-tarkoittaa>

3. Öva med halvautomatiska inställningar

Lär dig fotografera steg för steg. Att hoppa direkt till manuella inställningar är som att spela ett spel utan att förstå reglerna – då lyckas du bara av en slump.

När du behöver tänka på en sak i taget blir både lärandet och undervisningen mer givande.

Börja med att öva på slutartid och rörelseskärpa i Tv- eller S-läget, beroende på kameramärke.

Börja först därefter utforska hur bländaröppningen påverkar skärpedjupet i Av- eller A-läget. Med halvautomatiska inställningar kan du själv justera ISO-värdet.

4. Manuell exponering Frågor & svar

Vilka fördelar har manuell exponering? Om digitalkameran har en automatisk funktion, varför inte lika gärna använda den?

Med automatisk exponering bestämmer kameran inställningarna åt fotografen. Det kan verka smidigt och göra fotograferingen snabbare.

Den rätta exponeringen handlar ändå om en kombination av slutartid, bländare och ISO-känslighet. De påverkar inte bara exponeringen utan även andra aspekter i slutresultatet: rörelseskärpan beror på slutartiden, skärpedjupet på bländaren och alltför höga ISO-värden skapar brus i bilden.

Varför skulle jag då låta kameran slumpmässigt bestämma hur jag vill ha bilden?

Hur vet jag vilka exponeringar jag ska ha i olika situationer?

När du tar en bild fattar du alltid en rad beslut.

Till exempel: du fotograferar en fotbollsmatch och vill att rörelserna i bilden ska bli skarpa. Slutartiden är då det viktigaste elementet i exponeringen. Börja därför med att ställa in en tillräckligt snabb slutartid och sätt sedan bländare och ISO-värde genom att ta testbilder tills exponeringen blir rätt.

Ju mer du fotograferar, desto mer börjar du känna igen vilka inställningar som fungerar i olika situationer.

Att exponera känns först svårt, men det blir lättare med övning.

Varför motsvarar inte mina foton verkligheten?

Det mänskliga ögat kan skilja fler nyanser än en kamera. Till exempel i starkt solljus presterar kameran sämre än ögat. Om du exponerar efter de belysta områdena i bilden kommer skuggorna att bli väldigt mörka eller helt svarta, medan det mänskliga ögat fortfarande kan urskilja nyanser i dem.

Kameran har alltså ett mer begränsat dynamiskt omfång än ögat. Kamerans sensor kan inte återge lika många toner mellan svart och ljust som ögat kan se.

Varför kommer jag aldrig ihåg allt och bilderna blir dåliga?

Fotografering har oändligt många detaljer som påverkar slutresultatet, både större och mindre. Det är helt naturligt att det känns överväldigande i början - så är det för alla som börjar fotografera!

Börja med fotouppgifter där du kan ta god tid på dig att fundera och experimentera. Till exempel när du fotograferar ett stilleben eller ett porträtt på en vän är det ingen brådska.

Även de bästa fotograferna lyckas perfekt bara med en liten del av sina bilder. Ge därför dig själv tid!

Arbetsgrupp

Katriina Kaija, Outi Laine

Text, illustration och layout

Outi Laine

Översättning

Leif Pietilä / Skrivsam Ab

Översättningens beställare och utgivare

Stoff riksomfattande utvecklingsuppgiften i bildkonst
Kuvistuubi - Savonlinnan taidelukio

Korrektur

Joel Gräfnings, Laila Rebers-Holländer, Kia Norrstam

Publikationen är en del av Undervisnings- och kulturministeriets nationella utvecklingsprojekt för bildkonst i gymnasiet.

www.stoff.fi